СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК L. Ч. 160. Джерзі Ситі, Н. Дж., четвер, 30-го липня 1942. No. 160. Jersey City, N. J., Thursday, July 30, 1942. VOL. L.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807 — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

УРЯДОВІ АҐЕНЦІЇ ЗА ОБМЕЖЕННЯ ТИЖНЯ ПРАЦІ ДО 48 ГОДИН

ВАШИНҐТОН. — Вісім урядових аґенцій запропонувало встановити межу тижневої праці для робітників по воєнних фабриках на шість днів або 48 годин.

За обчисленням цих аґенцій, воєнних робітників є коло 12 мільйонів. З того числа коло півтретя мільйона працює довше, ніж установляє пропонована межа; як ця пропозиція буде принята, їх тижнева праця буде зменшена до 48 годин.

Згадані аґенції виходять зо заложення, що довгий робочий день не є такий справний, як короткий, себто робітник не працює так напружено.

Аґенції почали теж кампанію проти перемовлювання робітників з одної фабрики до другої, або як це в Америці називається, проти „піратства" („пайретінь").

РУЗВЕЛТ ЗАПОВІДАЄ ВЕТО ПРОТИ ҐУМОВОГО ЗАКОНА.

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт заповів ґазетярам, що він не лише заветує ухвалений конґресом закон про встановлення осібної урядової аґентури для виробу синтетичної ґуми з рільничих продуктів, але й зробить ще щось інше проти такого законодавства. Що саме він має на думці, він не розкрив.

УРЯД ВИДАВ ЗА 25 ДНІВ БІЛЬШЕ, НІЖ ДАВНИШЕ ЗА ЦІЛИЙ РІК.

ВАШИНҐТОН. — За обчисленням скарбу, федеральний уряд видав за 25 днів цього фіскального року (що почався 1. липня) більше, ніж за цілий фіскальний рік 1930.

З 4 біліонів видатків понад півчетвертя пішло на воєнні цілі

ПРЕЗИДЕНТ ЗБИРАЄ ФАКТИ ПРО ІНФЛЯЦІЮ.

ВАШИНҐТОН. — У Білому Домі відбулися вже кілька конференцій в справі зростаючої інфляції. Факти про інфляцію для президента збирає нюйорський федеральний суддя Семюел Розмен.

ПАЙКУВАННЯ ҐАЗОЛІНИ ЗМЕНШУЄ ЧИСЛО АВТІВ У РУХУ.

ВАШИНҐТОН. — За урядовими звітами, заведення строгого пайкування ґазоліни заставило велике число власників автів закинути зовсім їзду автом. Уряд Адміністрації Цін каже, що в пайковій окрузі коло 10% усіх автів вицофано з руху.

КАРАЮТЬ ЗА НАРУШЕННЯ ПАЙКУВАННЯ ЦУКРУ.

НЮ ЙОРК. — Уряд потягнув до судової відповідальности Оскара Гавзнера за те, що він продав 30,000 фунтів цукру, не беручи на це пайкових карточок. Уряд догадується, що цей цукор ужито на виріб бутлеґерського алькоголю.

ВИЯСНЮЮТЬ ЗВЯЗОК МІЖ ПОБОРОМ І ПОДРУЖЖЯМ.

НЮ ЙОРК. — Головна кватира військового побору дістала стільки запитів в справі покликання подружених мужчин до військової служби, що вона рішилася виступити з публичним поясненням свого наставлення в цій справі. Каже передовсім, що всі мужчини військового віку (від 20. до 45. року життя) можуть бути покликані до служби, відповідно до свого поборового числа, фізичної здібности, фінансової залежности і фаху. Виїмків від служби нема, є лише відложення військової служби.

За новими директивами, деяких реєстрантів перенесено з кляси „1-A" до кляси „3-A", але й це лише тимчасово. Клясифікація ця залежить передовсім від часу подружжя: найменше шансів покликання мають мужчини, що подружилися перед 16. вересня 1940. року, в котрому вийшов закон про військову службу. Потім мужчини, що поженилися перед 27. травня 1941. року (коли президент проголосив стан надзвичайної державної потреби), а наконець мужчини, що поженилися перед 8. грудня 1941.

СТАВЛЯТЬ МОЛЬЦАНА НА СУД ЗА ШПИГУНСТВО.

ГАРТФОРД (Конетикот). — Перед місцевим федеральним судом почалася розправа проти філядельфійського духовника Курта Е. Б. Мольцана, обвинуваченого за шпигунство в користь Німеччини. Мав він первісно ставати як один з пяти співобвинувачених, але всі його товариші, починаючи з голови шайки, „ґрафа" Вонсяцького, „вождя" російських фашистів в Америці, вже самі призналися до вини.

За перший день розправи вибрано 10 присяжних суддів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ФАШИСТ ВІДПОВІДАЄ ЗА ВОРОЖНЕЧУ ДО АМЕРИКИ.

ІНДІЯНАПОЛИС. — Вилйем Додлі Пелі, провідник американської фашистівської орґанізації, званої „Срібні Сорочки Америки", станув тут перед федеральний суд як обвинувачений за те, що він через свій часопис „Ґалиліен" і інші, неперіодичні, видавництва ширив серед американського народу дефітизм, недовіря до свого уряду й армії, попирав Гітлера й Японію, аґітував проти Британії, Росії й Китаю. Пелі бороniться тим, що мовляв, йому вільно критикувати президента, скільки йому захочеться.

МАЮТЬ СУДИТИ ВИДАВЦЯ ҐАЗЕТИ.

НЮ ЙОРК. — Федеральний уряд потягає до судової відповідальности за заговір підривати „мораль" американської армії Вилйема Ґрифина, видавця недільної ґазети „Ню Йорк Енквайрер". Ґрифин пробував добитися відложення справи проти нього, бо мовляв, він хорий, але шпитальні лікарі, що його оглянули на припоручення уряду, признали його здоровим. Розправа проти нього має відбутися в Вашинґтоні.

Конвоювання Кораблів на Карібському Морю Виказує Успіхи

ВАШИНҐТОН. — Офіцири воєнної фльоти заявляють, що конвоювання торговельних кораблів на Карібському морю заставило ворожі підводні судна обмежити значно свою активність. Вони навіть не важуться вистрілювати торпеди на кораблі, які мають при собі ескорту воєнної фльоти.

УРЯД ОСТЕРІГАЄ РОБІТНИКІВ ПРОТИ СТРАЙКУ

ВАШИНҐТОН. — Воєнна Робітнича Рада остерегла Американську Федерацію Праці й Конґрес Промислових Орґанізацій, аби вони покінчили до 10. години рано в середу свою суперечку за юрисдикцію; коли цього приказу не виконається, Рада встановить сама роземного суддю, котрого рішення в цій справі буде остаточне й обовязуюче.

АМЕРИКА ПОМАГАЄ МЕКСИКОВІ ВІДКРИТИ ШКОЛИ ПІЛЬОТІВ

ВАШИНҐТОН. — При співпраці американського уряду мексиканський уряд відкриє незадовго в себе 2 школи для вишколу пільотів. Америка має таких шкіл 600.

Американська кооперація буде полягати в тому, що американський уряд передовсім визначить людей для нагляду над підготовленням мексиканського персоналу для таких шкіл.

СПУСТИЛИ НОВИЙ КРУЖЛЯК

КВІНСІ (Месечусетс). — З доків підприємства Бетлеґем Стіл Ко. спущено тут у вівторок ще один новий могучий воєнний корабель. Є ним кружляк „Болтимор". Його збудовано за 14 місяців, багато місяців перед згори означеним речинцем.

Усунути Гітлера, або Наразити Всі Німецькі Міста на Цілковите Знищення

ЛОНДОН. — Ось таке дораджує німецькому народови сер Артур Т. Гарис, британський повітряний маршал. У своїй промові через радіо, виголошеній німецькою мовою, він остеріг німецький нарід, що Німеччина не має найменших виглядів на вигру супроти обєднаних повітряних сил Великої Британії й Злучених Держав. Тому дораджує скинути Гітлера і позбутись нацизму та заключити мир з Обєднаними Державами. Він казав, що вже надійшли з Злучених Держав перші летунські ескадри. Та це тільки початок. Незабаром, казав він, будемо появлятись над німецькими містами кожного дня і кожної ночі, в бурю, дощ чи погоду. Будемо бомбардувати всюди, по цілій Німеччині. Маршал Гарис казав, що будуть старатись нищити тільки фабрики воєнного знаряддя, ае не будуть тому винуваті, коли в тих фабриках будуть люди. Далі ще зазначив, що ті бомбардовання, що були досі будуть виглядати хіба на забавку супроти того, що буде.

ЯПОНЦІ ПРОБУЮТЬ ОСІСТИ В НОВІЙ ҐВІНЕЇ

ГОЛОВНА ВОЄННА КВАТИРА (Австралія). — В комунікаті згадується, що частини Аліянтів відбили японські війська, що хотіли осісти біля Коколи в Новій Ґвінеї. Японці осадовились в двох інших місцях, користаючи з гористого терену. Виходить, що там вже є більші сили Аліянтів, що намагаються не допустити японців заняти морські бази.

ВЕРНУЛИ ДО СТАРИХ ПОЗИЦІЙ

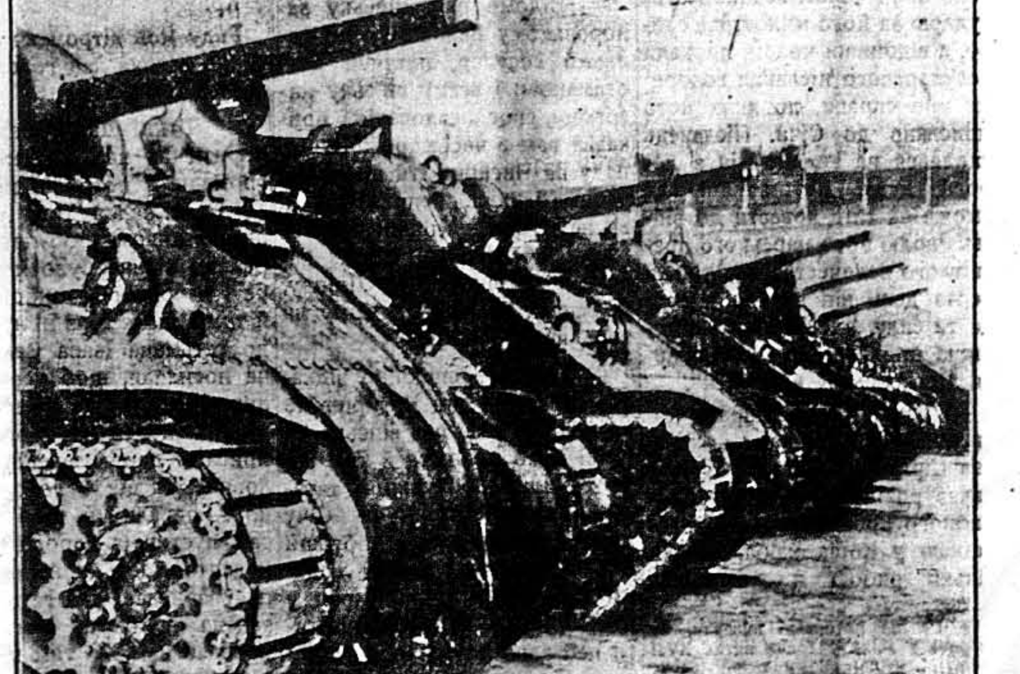
ЛОНДОН. — В Єгипті нема великих змін. Тільки британська піхота, що розпочала малу офензиву і посунулась задалеко вперід, мусіла вернути до давнього місця, себто до тих позицій, що їх британці заняли минулої середи. Та ініціятива є далі в британських руках.

ВИГАНЯЮТЬ ОКУПАНТІВ З БОСНІЇ

ЛОНДОН. — Майже ціла Боснія освободжена від італійських окупантів, яких прогнали сербські повстанчі війська.

НІМЦІ ПОНОВИЛИ НАЛЕТИ НА АНҐЛІЮ

ЛОНДОН. — Від 50 до 70 німецьких літаків бомбардували Бірмінггем, як теж і околицю Лондону. Вже від дуже довгого часу не було подібного бомбардовання. Німецькі комунікати писали про „налет 300 німецьких літаків". Мабуть, щоб піднести духа німців, що, мовляв, ще мають багато літаків.

СТРАШНІ ПРОТИВНИКИ.—Ці велеканські повзи „M-4", що важать по 30 тон кожний, наїжені 75-міліметровими гарматами, вироблені в фабриках Ґенеральної Моторової Ко. в Дітройті. Фабрику почали ставити шість місяців тому, а перший повз з неї вийшов на початку липня. Тепер їх фабрика випускає багато.

„ПРАВДА" ДОМАГАЄТЬСЯ „ДРУГОГО ФРОНТУ", БО СИТУАЦІЯ ГРІЗНА

МОСКВА. — Асошіейтед Прес подає, що московська „Правда" знову звернулась то Обєднаних Держав в справі негайного отворення „другого фронту" в Европі, щоб відтягнути таким чином дещо німецького війська з совєтського фронту. А виходить на таке, що хоч німці поносять втрати, то проте мають ще до розпорядимости значні резерви. Що положення важке, видно теж і по тому, що пише військовий орґан „Красная Звєзда". Читаємо в ньому, між іншим, таке: „Судьба Росії залежить від цього покоління. Як німці нас переможуть, то це покоління, що має тепер по 5 чи 10 років, буде на нас плювати, як підросте".

ПОВОЛІ, АЛЕ ТАКИ ПОСТУПАЮТЬ ВПЕРЕД.

МОСКВА. — В однім тільки відтінку вбито до 8,000 німецьких вояків, що наступали в напрямі Волги, кажеться у совєтськім звідомленню. Подібні втрати поносять німці й на інших відтінках. Та німецька команда ґен. фон Блока на те все не зважає і кидає в боєві лінії щораз свіжі сили. Німці, кажеться далі, мають на фронті чисельну перевагу. Вони теж кинули у бій велику силу літаків. Найбільше напирають на те, щоб дістатись якнайскорше до Сталінґраду і відтяти його від залізничого получення з Кавказом. З цього боку важне те, що під Цімлянськом вдалось їм здобути ще один перехід через Дон, що погіршило положення совєтських частин. Совєтські звідомлення подають про завзяті бої біля Батайська, а німці подали в понеділок, що Батайськ здобутий.

РАЗЕРВНІ СИЛИ ТИМОШЕНКА НЕНАРУШЕНІ.

МОСКВА. — Американські кореспонденти переконані, що величезні резервні совєтські сили покищо ще не зістали нарушені й стоять до диспозиції маршала Тимошенка. Так є, що відступи Тимошенка відбуваються в повному порядку, бо відступаючі завдають німцям величезні втрати. Німці наступають по горах своїх трупів, що можна відчути навіть з того, що говориться у німецьких воєнних звідомленнях, що завжди згадують про завзяті бої, а дуже мало про совєтські відступи.

БАЧИЛИ АМЕРИКАНСЬКІ ЛІТАКИ НАД ЯПОНІЄЮ.

ЛОРЕНСО МАРКЕЗ (Портуґальнька Східня Африка). — Прибувші сюди американці, що були інтерновані в Японії, розповідають, що будучи в таборі інтернованих, почули шум бомбовиків і бачили американські літаки, що з ґен. Дулітом бомбардували японські міста. Кажуть, що шум тих бомбовиків був для них „солодшим" ніж Пята симфонія Бетговена, яку грав фоноґраф та якій вони саме тоді прислухувались.

ЕКСТРЕМІСТИ ВТЯГНУЛИ ЯПОНІЮ У ВІЙНУ.

ЛОРЕНСО МАРКЕЗ. — Крайні японські націоналісти, виховані під націстівськими впливами і на націстівських науках, були властиво тими, що пхнули Японію до війни. Таке пише Отто Д. Толишос, відомий кореспондент часопису „Н. Й. Таймс". Каже, що ті елементи відгрожувались кабінетови князя Коноя, що повбивають міністрів, якщо вони не виповідять війни. Навіть відгрожувались японському цісареви, кажучи, що замкнуть його в Кіото як духового голову держави. Екстремісти допускались дійсних атаків на життя визначних політиків, між ними на барона Гірануму. Навіть міністер заграничних справ Тоґо не знав, що дійсно діється, та що війна за плечима. Виповідження війни Злученим Державам було несподіванкою навіть для поліції. А напад на Перл Гарбор як і виповідження війни Британії й Злученим Державам булиб скінчились катастрофою, якби не те, що вдалось віднести початкові перемоги і тим успокоїти хвилево населення.

ХОЧУТЬ ВИГНАТИ АНҐЛЬО-САКСОНЦІВ.

ЛОРЕНСО МАРКЕЗ. — Доґлес Робертсон, що мав розговори з особами, що вернули з Японії й визнаються на японській політиці, пише, що ті особи йому заявили, що ніщо інше, а тільки повна морська перемога Злучених Держав і Великої Британії може заставити японців забратись з занятих ними тепер країв. Японці перебирають тепер у свої руки всю торговлю у усувають американців і британців з усіх бизнесів і торговлі. Їхня політика ясна: виелімінувати з Азії всі британські й американські впливи.

ФАРМЕРСТВО ЗРОСЛО В АНҐЛІЇ.

ЛОНДОН. — Багато кораблів, що їх треба булоб вжити на довіз живности до Анґлії, будуть тепер вжиті на перевіз воєнних матеріялів. А це тому, що наслідком урядової пропаґанди значно піднесено фармерство. Обраховано, що випродуковано цього літа 5,500,000 тон поживи більше ніж іншими роками. Ось ту поживу треба булоб спроваджувати з інших країв.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 3, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Судять по Ділах і Словах

Американці з українського роду не є українцями в тому розумінню, що ті, що живуть на українській землі й є її громадянами. Значить, що їхні вчинки не є українськими, але американськими, з закраскою, що походять від таких, що звязують свій рід з українським народом і Україною.

З цього виходить, що хоч наші вчинки є нашими в американському розумінню, за які ми відбираємо заслуги, або терпимо, то ніде правди діти, так є, що за них терпить шкоду, або має користи — теж і українське імя.

Має це особливе значіння, коли ми звідси хочемо боронити українську культуру чи право українського народу на самостійне, державне життя. А що таке право вороги українського народу квестіонують, то багато значить, як поводять себе ті американці, що є з українського роду, а говорять чи пишуть про українську стару культуру і т. п.

В одній з канадійсько-українських ґазет звернено увагу на те, що пишеться в протоколах ріжних американсько-українських організацій про дискусії в ріжних культурних справах, наприклад щодо потреби видавання ґазети чи книжки. Цей часопис пише, що коли чужинець прочитав би те, що говорять ріжні „народні посланці", то тяжко булоб від того чужинця вимагати, щоб „нас вважали за культурний нарід, за рівний між рівними". Бо, кажеться далі, до цеї культурної справи підходиться тільки — з економічного боку. Аби дешево, аби не було недобору, аби не доплачувати... Як буде та ґазета виглядати і коли виходити, чи взагалі не виходити, це вже маловажна справа. Аби тільки заощадити гроші... Так, як до горілки, купити фляшку, чи ні: „Не купити, лишиться два доляри в кишені, а те, що горілки не буде, не робить ріжниці"... Заощадиться гроші, як не буде часопису, а що не буде часопису, то байдуже. Хто буде за ним жалувати?"

До цього додає канадійський часопис ще таке: „Цікаво, чи десь між культурними та дозрілими народами бувають такі дискусії, як те, чи треба часопис замикати з уваги на ощадність, чи ні. Чи бувають дискусії, чи потрібно редакторів, чи ні. Чи говорять десь культурні люди, що „часопис приносить тільки втрату".

За ті речі згадуємо також і ми, бо годимось з канадійським часописом щодо цього, що такі „дискусії" дають про нас таке свідоцтво, що й не треба гіршого, що „це ставить нас відразу на найнижчім ступні між народами".

А щодо доплат до часописних видавництв, то це в інших народів зовсім природне явище. Цеж відома правда, що каже часопис, що доплачують як в Европі, так і в Америці орґанізації й люди, яким залежить на тім, аби „погляди, які часопис висловлює, або має висловлювати, приймалися між людьми".

Програма Америки по Осягненню Перемоги

(За авторитетною заявою американського секретаря стейту Кордела Гола).

Коли досягнемо перемоги, нашу першу увагу звернемо на тих, котрих терпіння майже будуть виходити поза межі людської видержливости. Як армії наших ворогів будуть побиті, народи багатьох країн будуть голодувати і не будуть мати способу добути поживу, будуть без даху над головою й без засобів збудувати схоронище; їх поля будуть спалені; їх худоба вирізана; з їх наряддя не буде й сліду; їх фабрики й копальні будуть знищені; їх дороги й транспорт розбиті. Міліони людей найдуться далеко від дому: воєнні бранці, мешканці концентраційних таборів, примусові робітники на чужих полях; ті, що втікали від битв, від тиранній, від голоду. Недуги й небезпеки недуг будуть чигати всюди. В деяких краях замішання й хаос будуть іти слідом за закінченням ворожих кроків. За перемогою мусить піти скора й ефективна акція для розвязки цих пекучих людських потреб.

Проблеми переходу від війни до мира.

Рівночасно з тим усі краї найдуться перед безпосередними питаннями переходу від війни до мира. Продукцію для війни треба буде перемінити на продукцію для мирних потреб людства.

У деяких краях треба буде направити фізичні знищення війни. В інших треба буде завести наново рільництво. В усіх краях повертаючі вояки мусять найти місце в мирній роботі. Всюди буде великий брак всякого роду товарів. Всі краї, в тому числі й наш, будуть потребувати великої маси продукції.

Отже будуть великі нагоди для пожиточних занять. Закінчення воєнних зусиль освободить для вжитку в мирних заходах горячий запал, аспірації й енерґію молодежі, технічний досвід, і, в деяких промислах, фабрики й наряддя.

Вимоги війни показують, яку скількість добра можна випродукувати для національної оборони. Потреби мира повинні вважатися так само конечними, як воєнні, хоча способи заспокоювання цих потреб мусять бути інакші.

Щоби заспокоїти ці потреби, кожний народ повинен звернути свої зусилля інтензивно на створення достатку вчас мира. Досягнути цього можна лише через збирання разом зусиль одиниць, зусиль ґруп і зусиль держав. Уряди можуть і мусять помогти скупчити енерґії заохотою, координацією й допомогою зусиллям одиниць і ґруп.

У цьому переходовому періоді Обєднані Держави мусять далі ділати в духу кооперації, що лягла тепер в основу воєнного зусилля, аби доповняти акцію поодиноких країв у заведенні публичного порядку, в даванні скорої допомоги, в розвязуванні різнородних проблєм повоєнної відбудови.

Позатим перед усіми краями стане велике завдання відбудови людської свободи й християнської моральности на тверджих і ширших основах, ніж це було досі. І це завдання буде вимагати державної й міждержавної акції.

Свобода конечна для поступу.

У кожній державі свобода перед правом є сущною вимогою поступу. Дух свободи, коли він є глибоко вкорінений в уми й серця народу, є наймогутнішою зарадою на національні ворожнечі, релігійну нетерпимість, неграмотність, і все інше лихо, що не дає людям обєднатися по братерськи для справді цивілізованого співжиття. Вона натхне людей набути знання й розуміння. Вона є одинокою справжньою основою політичної й суспільної постійности.

Свобода це щось більше, ніж справа політичних прав, хоч як ці права є конечно потрібні. У нашім власнім краю ми навчилися гірким досвідом, що, аби бути справді вільними, люди мусять мати також економічну свободу й економічне забезпечення, запевнення для всіх однаково нагоди працювати як свобідні люди в товаристві вільних людей; добувати працею матеріяльні й духовні засоби до життя; поступати вперед через свою здібність, ініціятиву й підприємчивість; запастися проти газардів людського існування.

Ми знаємо, що це відноситься до людей усюди. Ми знаємо, що в усіх краях існувало, а в будучности буде існувати ще більше домагання поступового руху за суспільною справедливістю. Кожний з нас мусить бути рішений на те, що по виграню війни це домагання мусить бути задоволене як можна найскорше й найповніше.

Всі ці поступи — на полі політичної свободи, в економічній поправі, в суспільній справедливості, в духових вартостях, — можуть бути досягнені кожним народом передовсім через його власну працю й зусилля, головно через його власну розумну політику й акцію. Досягнути їх можна лише там, де вже принято й де культивується поняття й духа людських прав і людської свободи.

Це є неможливою річчю для якоїнебудь держави або ґрупи держав приписати способи або завести засоби, якими яканебудь інша держава може добитися або удержати свою власну політичну або економічну незалежність, бути сильною, жити в добробуті і досягти високих духових цілей. Одначе для всіх держав є можливим давати й діставати поміч.

Вага співпраці.

Аби помогти одна одній, держави можуть і повинні підприняти спільними силами такі кроки, які потрібні для усунення перешкод, які не дають їм зужити всіх своїх сил для добробуту своїх людей. І держави можуть і мусять, знову співпрацею за обопільним порозумінням, створити такі знадоби, яких потреба, аби вони були здібні збільшувати справність своїх власних державних зусиль.

Початки такої кооперативної акції вже зроблено. Двацять вісім Обєднаних Держав проголосили, що вони придержуються програми засад і цілей, при помочі котрих людство може поступити до вищих рівнів державного й міждержавного поступовання. Ця програма ввійшла в склад декларації, котру зробили 14. серпня 1941 року президент Рузвелт і премієр Чорчил, а котра тепер відома як Атлянтійський Чартер.

Атлянтійський Чартер ґарантує заведення системи, котра дасть кожній державі, великій і малій, більше забезпечення постійного мира, більшу нагоду зреалізувати свої аспірації до свободи й більші знадоби до матеріяльного поступу.

Але ця ґарантія приймає, що кожна держава зобовязується проявити свою здібність до постійного й поступового правління, виповнити скрупулятно свої утверджені обовязки супроти інших держав, полагодити свої міждержавні різниці й спори не інакшими, як мирними, засобами, і причинитися вповні до удержання постійного мира.

Що Це Таке „Історичні Права" та Яку Вони Нині Мають Вартість?

Новий та Старий Світ.

Американцеви, горожанинови Нового Світа з його величанськими ніким незаселеними просторами, важко нерідко зрозуміти ті заплутані відносини в Европі з густим населенням, а нерідко й з перенаселеними країнами, малими простором державами. До всього того ще долучується важний чинник, а саме сентимент історичної традиції. Це — мовляв — колишня столиця нашої старої держави, а тут наші національні святощі, які треба боронити до загину. Цілком природно, у Новім Світі, з огляду на коротку щодо часу історію, ось тих святощів є менше ніж в Европі, тай,в додатку, ніхто на них не посягає, що теж дуже важне.

В Европі, пошматованій на дрібні державні одиниці, вузка смужка землі з невеличким простором стає причиною численних воєн на протягу нерідко вже й тисячки літ. Візьмім, хочби для приміру, невеличкі дві провінції, Альзацію та Льотарингію, за які ведеться між Францією та Німеччиною боротьба майже тисяча літ, все зі змінним щастям.

Новочасне право нації.

На багато відносин в Европі ледви чи хто найде зовсім успішний лік. Та людство таки підходить до деяких справедливих засад, які в силі, як не вдоволити всіх, то принайменше обмежити запальні центра у Старому Світі, що все від часу до часу вибухають полумінням воєнної пожежі. Поступ та поширення демократичних засад, щоб сам нарід, що замешкує якийсь край, рішав про свою державну приналежність, понад усякий сумнів найбільше справедливий, бож жива людина, що нині заселює країну, найбільше управлена говорити про долю цеї землі, на якій улаштувала собі життя.

Та як збанкрутований богач не в силі вжитися у свою нову життєву ситуацію, так само є й цілі народи, що не в силі вжитися у новочасне міжнародне життя та своїм пережитим світоглядом стають тільки нещастям людства тай стягають катастрофи на себе самих і на других. Це носії старого пережитку, що покликуються на так звані „історичні права" до якоїсь країни, на пережиток такий самий, як шляхоцький титул, чи й шляхоцький контуш серед модерного, сильно здемократизованого світу.

Що розуміють під так званими „історичними правами"?

Під історичними правами розуміють носії того пережитку таку засаду, що — мовляв — той чи другий край повинен належати до мене, бо належав до нас кілька сотень літ. Річ природна, що історичні права мають якесь узасаднення хиба тільки тоді, коли вони є ще поперті волею населення країни, себто, коли таки само населення хоче такої чи другої державної приналежности; в противному випадку це тільки музейний пережиток.

На історичних правах опирає Мадярщина свою окупацію українського Закарпаття, бо мовляв, воно належало до Мадярщини вже сотки літ. На таких самих історичних правах опирає Польща свої претенсії до Західної України, бо мовляв ті землі колись належали до старої Польщі, що упала тому 150 літ. На таких самих історичних правах опирає Росія своє панування над Україною, бо мовляв Україна належала до Росії вже від більше ніж 250 літ. Таке саме „історичне право" підносить Італія до Дальмації та триєстенського побережа, бо там мовляв колись панувала італійська Венеція, або якась інша італійська держава. Ані в однім випадку не звертається на це уваги, що ані на Карпатській Україні населення не бажає собі мадярського володіння, ані на Західній Україні польського, ані на Східній Україні російського, бо всюди на тих землях мадяри, поляки чи росіяни творять тільки малу частину населення і панувати можуть тільки хіба силою всупереч волі місцевої людности, зовсім так само як італійці в дальматськім чи триєстенськім побережі, де теж творять меншину супроти подавляючої більшости словянського населення — словінського та хорватського.

Так звані „історичні права" це антидемократичний пережиток.

Історичні права назвали ми так званими правами тому, що домагання, щоб панувати над якоюсь країною тільки тому, що над нею колись панували мої предки, є ніяким правом, ніякою слушністю ні справедливістю, що є конечною вимогою для поняття „права", а тільки звичайним насильством та охотою окупувати чужу країну проти волі населення, яке не хоче чужинецького панування. Отже не є це ніяке право, але безправство та насильство.

Сама подія, що хтось панував колись над якоюсь країною сотки літ в такий насильний спосіб, що нарід не міг скинути свого ярма, не є ніяким управненням до дальшого панування, коли нарід домагається свого права та хоче сам стати господарем на власній землі. Як бачимо, так звані „історичні права" це виразно протидемократичний пережиток; такий самий як панщина або невільництво. Хто з такими правами нині виступає, той тільки дає доказ, що не розуміє духа новочасної епохи.

„Історичні права" тяжко усталити.

В додатку так звані історичні права, як з одного боку вони у своїм заложені є неморальні та антидемократичні, так з другого боку вони є цілковито неухвитні, бо історія тривала довгі часи і ріжні переходи можнаб занотувати впродовж соток літ. Візьмім Західну Україну; це правда,

(Докінчення на стороні 3-ій)

Дві Долі

Повість

ДАНИЛА МОРДОВЦЯ

45)

— Як ще там по правді! — вже трохи сердився писар, бо він добре вчився у київській академії, а тут буцім то на простому московському „обладателеви" спіткнувся.

— Ну, обладеля...

— Ай-ай-ай, Господи! — переляканим голосом говорив післанець. — Яку наругу вчинив ти, писарю, імени великого государя! З великого государевого титула виняв дорогоцінний діямант — одну букву пропустив з титула, а за це по указу його царського пресвітлого величества, у нас на Москві піддачих і дяків бють батогами без пощади.

І старшина і козаки не знали, що й подумати. Невжеж то їх писар читати не вміє? яку він там „наругу" царському імени вчинив? — який „діямант" украв?...

— Я вже не знаю, як і читати, — розвів руками писар. — От халепа — сором на усе військо.

Московський післанець підійшов тоді до писаря і, водячи пальцем по грамоті, промовив:

— Видиш — тут написано по правді, грізно і честно по старині: „самодержца і облаадателя" — облаадателя — з двома „азами", з суґубим „азом", а ти один „аз" із царського пресвітлого титула, вкрав, може і ненароком — і то тобі, писарю, провина.*)

Старшина й козаки аж об поли руками вдарились.

— Он який він московський „аз" — за нього батогами там людей чешуть — ну „аз"! — смикнув за рукав Пелех Яворницького.

Сяк-так, а грамоту дочитали до кінця. Тоді старшина і військо били чолом великому государю за його милостиве слово, а відбивши чолом, прохали государевого післанця говорити про справи, по яких його прислано до Січи. Післанець скидався на те, що він з дороги дуже потомлений, не зможе як слід довести до війська волю його царського пресвітлого величества, що тільки через день він знайде в собі на те силу, але отаман і старшина прохали його „не чинити московської волокити".

— Трудно буде зібрати козаків для другої ради, — сказав Сірко: — бо вони мусять зараз розійтись із Січи задля рибного промислу — за недостачею у Коша хліба, козаки тільки рибою й живуть — більш нічим годуватись товариству. Так нехай буде ваша ласка!

Тоді післанець сказав — звичайно по московськи:

— Відомо вам, війську запорозькому низовому, що великий государ, платячи вам, отаманови і всему війську низовому, своє „жалованіе", приказав вам в часі ворожого нападу на Чигирин іти зі своїми ротами проти неприятеля, а ви не тільки не пішли під Чигирин, а і над кримським ханом, коли він утік ку Дніпру, промисла не чинили. Чому ви того не зробили?

— Тому, — спокійно відказав Сірко. — під Чигирин ми не ходили тим, що війська на Коші було мало, та й тим ще не ходили, що турки й татари попри Чигирин на Січу приходити думали, а добувши Січ — осадити і своїми людьми укріпити і самий гарад у мислях мали. Щоб випередити цей злий намір, ми з ханом помирились, маючи при тім гадку — продати їм татарських полоняників, бо військо наше не мало ні здобичі, ні запасів і було голодне...

— З голоду пухли — от що! — чути було сердиті голоси з громади.

— З лободи хліба не вчиниш, а сила у нас татарська з Криму.

Раду мов вітром колихнуло. Сірко підняв над головою булаву.

— Дітки! Дайте мені договорити за вас, — сказав до громади, а потім до післанця: — та й задля того помирились з ханом, щоб нашим рибалкам вільно було йти в море і на річки за рибою, а ще й тому, що не раз ні не два ми до гетьмана Івана Самійловича посилали, щоб царське величество прислав до нас своїх ратних людей на оборону, як прислав цар Олексій Михайлович... Та ще — говорив Сірко — писали ми, щоб гетьман сам пустив із городів до нас козацтво, або який полк і запасу прислав; але гетьман козацтва не пустив і запасу не прислав нам, — тим наші козаки мусіли тільки одною рибою годуватись. А як ми з ханом учинили згоду, тоді й за татар-полоняників великий окуп брали і за сіллю до моря вільно ходили; а колиб з ханом не помирились, то чисто усі з голоду померлиб. А турецьких і кримських людей, котрі зпід Чигирина утікали, не громили ми длятого, що війська у Січи мало було; усі наші козаки, маючи надію на згоду з ханом, чисто розійшлись по промислах, та й тепер у Січи війська мало: усі чисто по промислах.

Сірко помовчав трохи, а потім, обертаючись до осавули, сказав:

— Пане Іване! Візьми з шапок корогву святу: нехай вона сяє над нашими головами, бо те слово, що казатиму зараз, буде на наші голови: де моє отаманське слово — там і наші козацькі голови.

Іван Шило підняв корогву і став коло кошового з нею. Сірко, не глядючи на післанця, а звертаючи очи на північ, мов би то до Москви, сказав:

(Дальше буде).

*) Це не авторські вигадки, бо справді у всіх урядових актах XVII століття, у царському титулі слово „обладатель" невідмінно повинно було писатися двома **а**, і за пропуск у титулі одного **а**, як і за всяку у титулі помилку, писарів люто було карано, наче за державний вчинок, „за поруху", мовляв, „і умаленіе государевой чести".

Адмірал Честер Вилйем Німіц

Старомодний заїздний дім, збудований на зразок пароплава, та дідові казки про далекі моря, по яких він плавав замолоду як моряк, були товчком до того, що американською фльотою на Тихому Океані командує тепер Честер Вилйем Німіц. Хто знає, чи без тих впливів молодий Честер, який народився 24. лютого 1885 року в містечку Фредеріксбурґ, в стейті Тексас, був би рішився на моряцьке життя. Його діди по батькови і матері приїхали з Німеччини в половині минулого століття, щоб осісти на землі. І молодий Честер певно був би пішов їх слідами.

Та склалось так, що його дідо Карло Г. Німіц, син корабельного капітана з Бремен і сам морський старшина, не міг забути тих років, коли то він плавав по всіх морях. Осівши у Фредеріксбурґу, що був тоді молодою кольонією, він заложив гостинницю і збудував собі для неї дім у виді старомодного пароплава. В цьому домі і в товаристві свого діда теперішній адмірал провів перші роки свого життя та всі свої шкільні вакації в часі, коли ходив до школи в сусідньому містечку Кервил.

Батько Честера Німіца помер ще заки Честер народився. Молода вдова, Анна Генке Німіц, переїхала тоді до дому батька свого покійного чоловіка і жила там з сином кілька літ. Пізніше вийшла заміж за брата свого першого чоловіка й переселилась до Кевил. Але її син вертав, як часто тільки міг, до Фредеріксбурґа та проводив вільний час в товаристві діда, який оповідав йому про широкі океани та про подорожі до Австралії, Африки, Індії й інших країв. Тоді то в ньому збудилось бажання стати моряком. Мати й вітчим згодились і коли Честер скінчив середню школу, вони подбали, що місцевий конґресмен призначив його своїм кандидатом до Морської Академії Злучених Держав в Аннаполіс. Молодий Німіц пройшов потрібні іспити і в 1901-му році став фльотним кадетом.

Скінчивши Морську Академію в 1905-му році, Честер В. Німіц пройшов всі ступні й всі зайняття молодшого, а пізніше вищого морського старшини. Підчас Першої Світової Війни він якийсь час командував фльотою підводних човнів на Атлянтійському океані, а пізніше був начальником штабу американських морських сил на европейських водах. В ріжні часи після того він командував кружляками „Шікаґо" і „Авґуста" та панцирником „Арізона", що був затоплений японцями підчас їх зрадливого нападу на Перл Гарбор, 7-го грудня 1941. Пізніше, при кінці трицятих років, Ч. В. Німіц був командантом „бази нищителів" в Сан Дієґо, Каліфорнія, а накінець командував дивізією панцирників боєвої тихо-океанської фльоти.

В червні 1938-го року президент Рузвелт іменував Німіца контрадміралом („рір - едмирал") і призначив його зразу помішником начальника Бюра Навіґації Злучених Держав, а пізніше начальником цього Бюра. Після Перл Гарбор Німіц був іменований командантом усієї Тихоокеанської Фльоти Злучених Держав і остає на цьому становищі донині. Під його проводом захитана ударом на Перл Гарбор сила цієї фльоти не тільки вповні відродилась, але зуміла вже завдати ворогові дві діймаючі поразки: одну на Кораловому морю біля Австралії, другу в околиці острова Мидвей.

Німіц відомий між морськими старшинами зі своєї енерґії, рішучости, працездатности й точного виконування обовязків. Ті прикмети, разом з глибоким знанням воєнного діла й широким практичним досвідом, були причиною, чому президент Рузвелт призначив саме його командантом найбільшої морської боєвої одиниці у світі, себто Тихоокеанської Фльоти Злучених Держав.

ЯК ДЕМОКРАТІЮ ВИКРИВЛЯЮТЬ

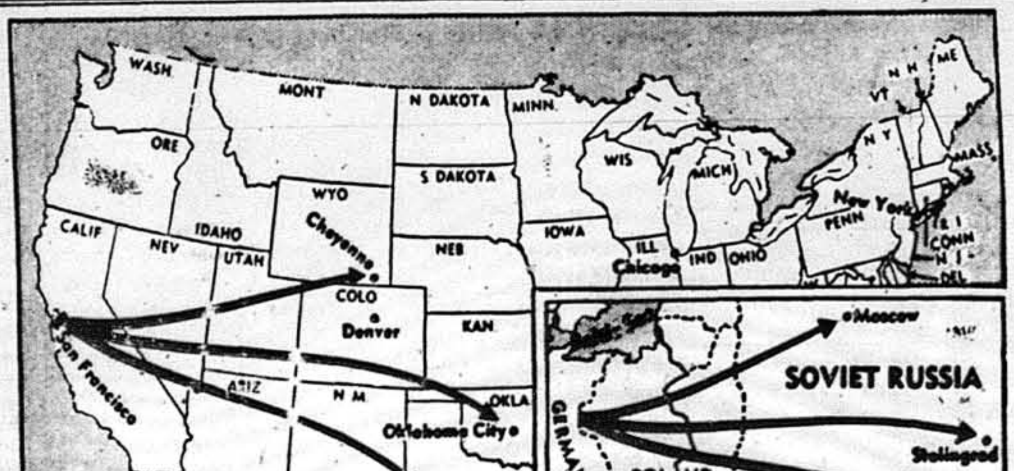
Демократія — це по нашому народоправство. Коротко, демократія — це такий лад, в якім, мовляв, всі люди, всі громадяни, мають однакові права, всі беруть участь, всі разом собою правлять. Та щоб мати дійсно демократичний лад, то потрібно й демократичного виховання дітей та громадянства взагалі. З одцього боку, потрібно в дітей вщеплювати той погляд, що всі люди собі рівні в суспільстві та перед державою, і тому не можна нікого ані кривдити ані понижувати, і, з другого боку, рівночасно й дбати про розвиток особистих здібностей дітей. Значить, треба дітей виховувати і на добрих та людяних громадян і на одиниць, що мають відмінні здібности.

Мати дійсно демократичний лад — повинно би бути найбільшим ідеалом кожної держави. Та ба! це такий ідеал, що його мало хто ясно розуміє, і що його легко перекрутити на що інше, — на щось, що подібне до демократії, але дійсною демократією не є. От, наприклад, є й тепер такі одиниці по демократичних країнах, що ніби то готові й голову свою положити за демократію, а на ділі їм ходить про те, щоб ніхто не вмішувався до їхнього особистого „бизнесу". Ну, а з другого боку й большевики зачисляють себе тепер до демократів, бо, мовляв, всі вони роблять спільно. Є небезпека, що згодом можуть ще навіть й фашисти заявити, що вони демократи, бо в них, мовляв, цілий нарід то фашисти, і що фашисти все спільно ділають... І це булоб вже цілковите викривлення того, чим дійсно є демократія.

Та кудиб тепер не поглянув, то скрізь ділає одна непереможна сила, — а тією силою є Машина. Тепер все машинізується. Машина — то головна ознака нашої доби. А машина прямує до того, щоб виробляти як найбільше до себе подібних, точних відбиток виробів. Через фабрики все тепер, мовляв, „стандардизується", тобто уподібнюють. По цілому світу стають тепер до себе подібні не тільки міста, але й спосіб життя людей. А коли витворюється „стандардизований" спосіб життя, то „стандардизується й людське думання. Значить, що машини та винахідництво сприяють тепер і тому, щоб люди якнайбільше подібно жили та думали. От тому продуктами машин досі є і російський комунізм і італійсько-німецький фашизм. Це подібні собі продукти, тільки що виросли на відмінному ґрунті.

І фашизм і комунізм винищують людей із індивідуалістичними прикметами, з такими прикметами, що їх якраз плекає та розвиває для добра загалу правдива демократія. Та що найстрашніше — то те, що та сама страшна сила безупинно ділає на людей і в тих країнах, що ще не поставали самі машинами, тобто тоталітарними державами. Страшенний зріст міст й опертя цілого життя на виробах машин-фабрик веде до „стандардизації" життя і по демократичних країнах. Значить, люди хоч-не-хоч стають „стандардизованими" в своїм життю та поглядах і в Америці та в Британії. І власне оця „стандардизація" життя й викривлює демократичні установи та спосіб життя. Веде до цілковитого змашинізовання життя. А коли такий напрямок життя завершиться, то де тоді буде дійсна демократія? До чого тоді наш лад буде подібний і яку він нову назву буде носити?

Та не тратьмо надії. Мабуть вкінці людство опамятається, зрозуміє свою погибельну дорогу, свій машино-подібний спосіб життя і перестане машинками-роботами бути, а попрямує знову до чистого та найвищого ідеалу демократії, яка забезпечає і розумний та людяний суспільно-державний лад і дозволяє людству до найвищого степеня розвивати спосібности кожної одиниці.— („Український Голос").

ПОРІВНАННЯ.—Німецький похід проти Росії, від передвоєнної границі Німеччини до Москви, Ростова й Сталінґраду, це такий великий похід, як похід від Сан Франсіска через Злучені Держави до Шейн, у стейті Вайомингу, до Оклагома Сити й до стейту Тексасу. У кутучку американської карти є нарисована міра, для порівнання віддалей на обох картах: кожна така віддаль між такими двома точками рівнається 300 милям (450 кільометрам).

ҐЕНЕРАЛ ДОҐЛАС МЕКАРТУР
за останньою світлиною, пересланою з Австралії.

Популярні Вирази в Американській Політиці

Американська політика має свою спеціяльну мову, яка приняла сотки слів, так званих „сленг", значіння яких не пояснить слівник. Але зрозуміння тих слів і виразів є конечне кождому, хто хоче слідкувати за політичним життям цього краю, бо в писанню і промовах на політичні теми їх часто уживають.

Нижче подаємо вирази, які зустрічаються часто в політичних балачках, головно підчас виборчої кампанії:

Agricultural Block. — Цей вираз відноситься до групи сенаторів і репрезентантів агрикультурної части краю, які стараються провести закони прихильні для фармерів.

Angel. — Багатий чоловік, який жертвує великі гроші на виборчу кампанію певного кандидата. Розуміється, такий „енджел" (ангел) сподіється якоїсь користи з того, що попираний ним кандидат буде вибраним.

Band Wagon. — Це, так би сказати, партійний віз. Коли кажуть, що якийсь „політишен" вилазить на „бенд веґон", то це значиться, що він приймає плятформу, ухвалену більшостю, хоч він сам при дискусії був противник її.

Banner State. — Стейт, який завше однодушно підпирає кандидата тільки одної якоїсь партії.

Boss. — Професійний політик, який має контролю партії в своїх руках і вплив на законодавчі та виконавчі круги. „Босівство" є дуже поширене в американських міських та громадських самоврядуваннях.

Dark Horse. — Чоловік, який несподівано виринає на політичній арені і зістає вибраний на відповідальне становище.

Drys. — Це ті люди, які стоять за прогібіцію алькогольних напитків.

G. O. P. — Скорочення Grand Old Party. — Так називають Республиканську Партію.

Henchman. — Послушний сторонник політичного „боса".

Invisible Empire. — Так називають орґанізацію Ку Клекс Клен.

Lame Duck. — Політик, особливо член законодавчої установи, який перепавши при виборах до наступної сесії, закінчує свою роботу, поки на його місце не прийде наслідник.

Lobby. — Ґрупа людей, яка старається впливати на членів законодавчих установ. Коли „лобеїсти" являються заступниками орґанізацій, таких, як торговельна палата, робітничі юнії чи фармерських товариств, для вияснення перед законодавчими комісіями певних питань, то така робота булаб навіть користна, але часом робота „лобеїстів" скрита. Для довершення свого діла вони часто уживають таких способів, як підкупство, тощо. Часом „лобі" є так сильна впливами, що її жартом називають „третьою палатою".

Machine. — Політична орґанізація міста або стейту, яка є під деспотичним проводом „боса". Він має прислужників, які за політичні „джаби" роблять роботу в малих місцевих орґанізаціях і т. д.

Party Emblems. — В деяких стейтах кандидатські лісти мають на виднім місці відзнаку, яка показує голосуючим, до якої партії належить цей балот. Республиканська партія має за свою відзнаку орла. Демократична — когута. Соціялістична партія уживає за свою відзнаку образ смолоскипа, або ваги.

Patronage. — Роздача державних робіт і уділення привілеїв членам тої партії, яка попирала даного кандидата. Таке державне покровительство, особливо в роздачі контрактів, називається "the pie".

Platform. — Виборча програма, яку партія собі вирішить і якої принципів зобовяже свого кандидата придержуватись. Пододинокий принцип називається — "a plank".

Polls. — Місця, де відбуваються голосовання.

Repeaters. — Люди, які неправно голосують в кількох місцях, підчас тих самих виборів. Вони звичайно змінюють презвища, уживають імен померлих осіб або людей, які виїхали з даної місцесости. "Repeating" строго заборонене; чоловік, який полосує при виборах більш одного разу, може бути арештованим і покараним.

Slogan. — Клич політичної партії підчас виборчої кампанії.

Slush Fund. — Фонди, які партія уживає для вироблення собі прихильної опінії при виборах.

Standpatter. — „Політишен", який вперто стоїть на якійсь засаді.

Straight Ticket. — Голосуюча ліста кандидатів даної партії. Для вигоди тих, хто голосує „стрейт тикет", на початку кожного ряду партійних кандидатів є зазначене колісце. Голосуючий потребує тільки покласти хрестик в тім колісці і то вже значить, що він віддає свій голос на всіх кандидатів даної партії.

Straw Vote. — Неофіціяльний огляд публичної опінії, звичайно уряджений якоюсь ґазетою або приватним товариством для звідин, якому кандидатові більш люди сприяють.

Stump Speaker. — Політичний бесідник, який промовляє на політичних зібраннях в великих центрах стейтів, щоби зискати для кандидата як найбільше виборчих голосів.

Що Це Таке „Історичні Права"...

(Докінчення зо сторони 2-гої)

що вона належала кілька соток літ до Польщі, але куди скорше, бо ще перед польським володінням вона продовж 450 літ належала до Української Держави, а по упадку старої Польщі 150 літ належала Галичина до Австрії, а Волинь та Холмщина до Росії. Таке саме право моглаб підносити й Україна чи Росія до частини Польщі, бо Люблинщина колись належала до України, а Варшава та ціла середуща Польща до Росії. Кожному ясно, що так звані історичні права це ніяке право, ані не оперте на нинішній дійсности, ані на твердій історичній основі, бо події впродовж історії мінялися і цілі краї нерідко переходили з рук до рук спід одного окупанта під другого.

Історичні права з якоюсь основою.

Зовсім що другого треба розуміти під історичним правом народу до території, насильно прилученої окупантом, а потім винародовленої. Таких територій в Европі небаґато, але вони є. Такою країною, винародовленою німцями, є, наприклад, ціла майже колись польська країна Сілєзія (Шлеськ). Бресляв — це колись столиця польського Шлеська, а нині лежить серед чисто німецького моря. Так само українське Засяння, край межи Сяном та Вислокою, колись був українським, нині він з польською більшістю. Майже на наших очах, вже в другій половині 19-го століття та на початку 20-го, спольщилася більша частина Холмщини разом з столицею українського короля Данила Холмом. У тій частині Холмської Землі теж нині більшість населення польська. Це болючі рани Европи, звичайно найбільше запальні місця европейських пожеж. Тут оправдане історичне право стоїть одначе у суперечности з дійсністю: Що з тим робити?

Не можна обстоювати раз право нації, то знов історичне право.

Річ природна, що для добра міжнародного спокою і в тім випадку треба примінити таки справедливий принцип волі населення. Привертання старих прав не довелоб у світі до ніякого добра; навпаки становилоб джерело постійних міжнародніх зударів та нещасть. Безперечно новочасні націоналізми склонні реклямувати ті права у нескінченість, одначе міжнародна співпраця, про яку так ідеалістично говорив секретар стану Кордел Гол у своїй останній промові, наказує погодитися з нинішним станом. Іншими словами і такі історичні права ледви чи моглиб найти своє оправдання. Зокрема український нарід в Европі, який своє право на власне державне життя опирає всеціло на праві нації та на демократичнім принципі самовизначення народів, мусить і в тім випадку бути готовим зрезиґнувати евентуально зі своїх історичних прав.

Літописець.

УРЯД ВОЄННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРОТИ ЗАРЯДЖЕННЯ МУЗИЧНОЇ ЮНІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Елмер Дейвис, директор Уряду Воєнної Інформації, візвав Джеймса Петрила, предсідника юнії музикантів, аби він відкликав своє зарядження, що члени юнії не мають грати для музичних рекордів.

Мовляв, таке зарядження заставить малі радіові стації закритися, через що потерпить значно поширювання важних воєнних інформацій.

ДО КАМБОДЖІ

(За Йосифом Томасом).

Була четверта година рано. Анамітський бой, що був нічним сторожем у готелі, спав твердо в бамбусовому кріслі-гойданці при головному вході. Я потермосив ним, щоби поміг мені принести клунки з кімнати та щоби відчинив двері дому. Ще було дві години до сходу сонця, тому повітря було свіже. Рі Кашіна,, головна вулиця в Сайґоні, за дня рухлива, наче париські бульварі, була тепер тиха й самітна. Пітьму продирало кілька ліхтарень, яких світло падало на китайські написи крамниць. На хіднику перед крамницями лежали та спали твердим сном індійські сторожі, загорнені в білі бурнуси, начеб там хто кинув клунок білля. Пильнували на свій спосіб, колиб який злодій хотів обікрасти крамницю, певно пробудив би їх гамором.

Повозок так вчасно рано не було ні сліду. Я розглядався хвилину та побачив за вуглом кілька рікш.

— Кев! викликнув я. — Два власники рікш (візків) пробудилися, розглядалися в пітьмі, хто їх кличе, а потім скорим бігом прибігли зі своїми легкими візками перед готель.

Я відїхав. Сайґон іще спав, а небо було засіяне зорями так густо, як це можливе лише в тропікальних околицях. Кавчукові колеса рікші тихесенько котилися по дорозі, а босі ноги анамітського боя наче не дотикалися землі.

Ще було темно, як я виїхав автом до Сайґону з припадковим товаришем, який мав таку саму мету подорожі. По дорозі стрічали ми вози тубільців із двома повними деревляними колесами, тягнені парою чорних буйволів, що помало поступали до міста. Як розвиднілося, обабіч дороги видно було рижові поля, яких вода влискувалася в перших проміннях сонця, наче зеркала, подекуди зачервонілі від ранньої зірниці. Ми переїздили рідкими невеличкими селами, яких хати скривалися серед густих бамбусів, а над стріхами знімали свої корони арекові та кокосові пальми. Селяни, нераз цілі родини з дітьми, виходили на рижові поля, які їм при малій праці дають жнива двічі й тричі до року. Лише треба вчинити землю врожайною. Тому анаміти щодня рано виходять на свої рижові нивки — може працювати? Ніколи, хіба дуже рідко. На багатьох полях бачили ми їх, як прикучнули до землі, жінки, мужчини й діти в одному ряді, скриті під широкими капелюхами, що формою пригадують дах малого цирку; люди мали свої сампоти (одяги) загорнені вгору... При хатах тубільців нема виходків, тому анаміти рано виходять на поля. На другий день уся родина сяде собі на один ряд далі і так щодня, щоби постепенно цілу нивку згноїти.

По дорозі зі Сайґону до Пном Пенк, головного міста Камбоджі, треба перейти три ріки, на яких нема моста. Переправа відбувається примітивними поромами, на який вїзджає авто. Тубільці відпихають пором довгими дрючками від берега.

Колиб я був і не знав із мапи та з написів на каменях, що я після 123 миль переступив границю Камбоджі, був би це легко пізнав по зміні краєвиду та людей. Анаміти в Кохінхіні були худощаві та з лиця й одежі походили на китайців. Їх одяги темної барви були похожі до їх поважного погляду. Тропікальне сонце однаково світить над обома сусідуючими країнами та помагає однаковій рістні. Одначе в Камбоджі вливає людям іншу кров і витворює інакший тип. Камбоджійці повної постави, з лиця округлі, чоловіки й жінки носять коротко пристрижене чорне волосся, зачесане вгору наче щітка. Їх сампоти, завязані довкола грудей, що сягають по коліна, сяють ріжними барвами: синьою, зеленою, червоною, жовтою, що творять батіковані орнаменти й такі матерії пестріють на сонці, наче цвіти тропікальної природи.

Хати побудовані на стовпах яких два метри понад землею, щоби підчас дощової погоди не затопилися. Стали показуватися також паґоди (святині), з червоними понад собою ставленими дахами. Перед паґодами стояли бонзи з оголеними головами, в жовтій одежі, що з рамен спливала їм аж до землі. Замісць китайських змиїв, що в Кохінхіні прикрашували святині, були тут з каменя витесані „наґи", довгі вужі з пятьма головами, розложеними наче віяльце. Тут границя двох культур: Кохінхіна має культуру китайського походження, Комбоджа індійську.

Також краєвид змінився, а замісць рижових піль тяглися попри дорогу джунґлі. Було пізнати, що Камбоджа не є так довго під французькою владою, як інші частини Індохіни та що кольонізація тут не багато поступила. Король Нородом у 1863. році мусів свою країну віддати під „охорону" французів. Від тоді камбоджські королі крім численного зборища танечниць не мають майже ніякої журн, бо все за них робить „ля ґран патрі протектріс" (велика батьківщина протекторка, себто Франція). Веде суди, одержує тут своє військо й поліцію, а головно стягає податки. Король що першого дістає апанар (платню) і до нічого не мішається. Володіє в своїй палаті, а вищий володар у краї ні. В безмежних пралісах є одиноким володарем тигр.

Релігія є основою характеру всіх східних народів. У Камбоджі, що довгий час належав до Сіяму, пануючою релігією є будизм, який вчить, що життя це ланцюг журб і болів і що дорога до нірвани або раю веде через здавлення власної волі, побожність і роздумування. Будизм має гарну мораль, бо заборонює вбивати живі сотворіння (і звірята), чужоложити, брехати та пити одурманюючі напитки. Себто зовсім інакше уявляють собі щасливе життя буддійці, ніж... французи.

Пасивна довірчивість, яка випливає з будизму, головно завинила долю камбоджійців. У їх гарній та колись славній батьківщині гноблять камбоджійців анаміти й китайці, що взяли в свої руки майже все господарське життя.

Головне місто Камбоджі й осідок короля, Пном Пенк, є зеркалом тих відносин. Має 90,000 горожан, із них камбоджських тубільців є ледви 40 тисяч, затє третину творять китайці, а решту анаміти. Китайці мають тут у руках усю торговлю. Европейці, анаміти та камбоджські тубільці мусять купувати предмети щоденної потреби в крамницях означених китайськими написами, в яких ледви можна договоритися по французьки. Китайці проходять сюди з Китаю як кулі, наймаються на службу як слуги або кухарі в багатих европейців або анамітів, а як заощадять трохи грошей, відчиняють собі крамничку в головному місті, або на провінції. Китайські товариства дають їм товар на борг, а тубільці на свою наївну довірчивість, що є основою пізнішої заможности китайців.

Китайську дільницю в Пном Пенк пізнати хочби з гострого запаху, який виходить із тіла китайця. Матерія, яку носив китаєць, книжка, яку читав, хата в якій живе, натягають того прикметного запаху їх тіла, який то запах заповняє теж китайські вулиці та міста.

Зараз першого вечора пізнав я, яку прикмету надають китайці головному містові. Тоді в лютому саме закінчували новорічні свята, що тревали кілька днів.

Озвалася крикдива музика, супроводжена глухими ударами в ґонґи. Головною вулицею посувався похід китайців із лямпіонами. Попереду йшла музика: шість хлопців, що вдаряли в ґонґи; били в них палочками та підкидали ними вгору, хапали та знову вдаряли відповідно до кроку. За ними чотири китайці несли на носилках великий бубон, у який інший музика вдаряв, а чотири при тому пищали на свиставках (сопілках). Ґонґи, свиставки та бубни видавали дивну мішанину недоладних звуків, що дивно звучали в країні сумовитих мельодій, якими камбоджійці висловлюють тугу своєї душі. Цю дику музику очевидно принесли сюди китайські переселенці, щоби їм помагала на чужині вдержувати їх національність.

Попереду несли лямпіони ріжних барв і форм, деякі мали вигляд звірів, головно змиїв або величезних мотилів і мух, інші були зроблені у виді кулі або вальця, високого більше як на метер. Численні написи, виписані прикрашуваним китайським письмом на лямпіонах або на червоних табличках чинили це свято ще характернішим.

Знову наближалася інша музика, в якій звучали лише бубни та ґонґи, своїми глухими звуками. Учасники походу та глядачі, що стояли по боках вулиці, які за дня сиділи в своїх крамницях наче непорушні статуї та безвиразними лицями закривали те, що ділося в їх душах (европейцеві здається, що за тією холодною, непорушною маскою нема ні почувань ні думок) — ті всі нині вечером викрикали радісно, танцювали з одушевлення, яке в них вливала ця дивна музика. В цей тьмавий вечір, коли двацять тисяч китайців заповнило головні вулиці, якими проходив новорічний похід, коли камбоджійці, анаміти й европейці, всі, що ненавидять загребущих синів „небесного цісарства", дивилися на їх свято, — вистарчив би один необережний викрик, або насміх, щоби счинилася бійка, похожа на ті, які так часто в китайських містах перемінюються в великі проливи крови.

У всьому поході, що був довший ніж на милю, а часто зупинявся, замітний був один свіжий мотив. Була то носилка, прикрашена статуйками та лямпіонами. Стояли там дві надзвичайно гарні китайські дівчині, в багато прикрашених. старинних одягах. Може дві-три години стояли на хитких носилках, вдержуючи собі рівновагу довгими палицями й усміхалися до юрби. За ними їхали на кониках хлопці в подібній одежі.

Синя та червона барва означає в китайських поняттях щастя, тому в поході несли стяжки матерій в тих барвах із золотими написами загадочних гасел.

Знову гурток ґонґів, за ними великий бубон і сопілки.

Попереду було кілька змиїв. Були то маски з великою змиїною головою а з тілом довгим на 6—10 метрів, яке несли хлопці, сховані в тілі змия, так що змиї підскакували та вилися наче живі.

Було тут багато носилок із дивними фіґурками, довкола яких розстеляли дим пахучі жертвенні прутики. На інших носилках сиділи китайські священики, обнажені до пояса, в руках держали короткий меч.

Похід пересувався вулицями европейської дільниці та вернувся до китайської дільниці. Доми були прикрашені прапорами китайської республики з білим кружком поділеним на дванацять частин, на синьому тлі. Ніде не було видно французького або камбоджського прапора.

Загальний гук збільшували ще вистріли штучних вогнів. Ракети літали високо понад деревляними хатками, хлопці запалювали в руках „жабки" та кидали ними на хідник людям під ноги, а горіючі жабки скакали, розприскували довкола себе іскри та стріляли наче з моздірів.

Того вечора було пізнати, яка сила криється в китайському народі, під його на око пасивною та рівнодушною маскою.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

КУРТІС БЕЙ, МД. — Бр. св. Петра й Павла, від. 81, повідомляє своїх членів, що наступні збори зачнуться в годині 5. пополудні, з причини, що багато членів працюють у неділі. — За уряд: Петро Буката, секр.; В. Чачка, предс.; А. Блавуцяк, кас.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ. — Збори Тов. ім. Івана Франка, від. 241, відбудуться в суботу, 1. серпня, в 7. годині ввечір, в гали 74 Герес Евеню. Обовязком членів є прийти на час. — Йосиф Ґалоншка, секр.

БРИДЖПОРТ, КОНН. — Тов. Українська Січ, від. 59, повідомляє всіх своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 2. серпня, в гали церковній, 34 Біч ул., точно в год. 3. пополудні. Просимо всіх членів прийти точно на час, щоб перевести збори якнайскорше. — М. Галькевич, секр.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 24. липня 1942 помер у Порт Джервис
ОЛЕКСА СИДОР,
член 198. відділу У. Н. Союзу, до якого вступив у 1923 році і був також секретаром. Покійний дбав за У. Н. Союз і відділ. Походив зо села Подільці, повіт Рудки, Галичина. Прожив 61. років. Полишив у смутку жену Анну і одного сина Андрія в краю.

Похорон відбувся в понеділок з дому до St. Mary костела, а опісля на St. Mary цвинтар. Члени У. Н. С. служили на похороні.

В. Й. П.!

Д. Потятинський, предс.
Ґ. Лисяк, кас.

Дня 28. липня 1942 по тяжкій недузі помер у Кентербурі, Конн., у 67. році життя
ІВАН ТРОНЯР,
член відділу 117 У. Н. Союзу в Ню Йорку. Покійний походив зо села Модвіківка, повіт Рогатин, Зах. Україна.

Лишив у смутку жену Марію, 6 дочок і 6 синів. Син Стах є в Американській Армії.

Похорон відбудеться в пятницю, 31. липня, з дому жалоби.

В. Й. П.!

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ТАРЗАН ч. 608. Чоловік, на котрого полюють.

Тарзан перебіг очима по надзвичайному письмі.

„Дорогий Тарзане: Петро Іґаліс, що передасть вам це письмо, є в великій небезпеці.

Прошу подати йому безпечне захоронення. Це дуже важно, аби він жив. Він вам скаже, чому. Пол Д'Арнот. P. S. Я воюю за вільну Францію. Най живе свобода".

Тарзан поглянув вгору. „За мною гонять", сказав пан Іґаліс. „Як мій протектор ви теж будете в небезпеці".

„Пол Д'Арнот це мій приятель", відповів Тарзан. „Чого він хоче від мене, я зроблю, без огляду на те, що це мене має коштувати".